

In gesprek met ds J. Snoek.

Renkum, zondagmiddag 17 september 1944, 14.00 uur. De kerkdienst in de Gereformeerde Kerk, waar die morgen ambtsdragers werden bevestigd, hebben ze niet meegemaakt. Een waarschuwing van een op handen zijnde razzia hield gezinnen met jongemannen thuis. Nu is alles stil.

Dan, opeens, zijn er opgewonden kreten op straat: “Vliegtuigen, veel vliegtuigen” Johan rent met de familie naar het balkon. Zwermen vliegtuigen vlak boven hen; elk trekt een *glider*, een transportvliegtuig zonder eigen motor. Precies boven Renkum laten de kabels los en de gliders zweven omlaag, in stilte. Op de heide dichtbij Renkum landen ze. Eruit stromen soldaten, jeeps en licht geschut. De slag om Arnhem is begonnen.

Die landing zal hij nooit meer vergeten, zomin als ook de erop volgende ervaringen.

Allereerst: onze bevrijding lijkt te zijn aangebroken. Overal in het dorp steken mensen de vlag uit. Een joodse onderduiker loopt zo maar op straat. Dan komen de Engelse soldaten waarschuwen: ze blijven niet, ze moeten naar de brug bij Arnhem, de Duitsers zullen terugkomen. Alle vlaggen gaan dus weer naar binnen. Diezelfde nacht nog wordt Renkum weer door de Duitsers bezet. In de volgende dagen zien ze hoe er telkens de langzame Engelse transportvliegtuigen, die de troepen moeten bevoorraden, worden neergeschoten door Duitse jagers en afweergeschut. Het is een afschuwelijk schouwspel.

Renkum komt nu onder granaatvuur te liggen van de in de Betuwe gelegeerde Engelsen. De bevolking verblijft ‘s nachts in de kelders om de beschietingen te overleven. ‘s Morgens wordt de schade opgenomen en er vallen telkens doden.

Op zondag 1 oktober bevelen de Duitsers: Renkum moet evacueren. Ieder van de Snoeken stapelt zo veel als mogelijk is op een fiets en loopt er zelf naast. Zo verlaten we ons dorp. De kanarie kon niet mee en werd losgelaten. Ach, dat (kleine) verlies, ‘t doet nog steeds pijn, maar het haalt natuurlijk niet bij al het andere. Velen weten niet waar ze heen moeten: dakloos. Gelukkig kunnen de Snoeken terecht bij familie in Ede. Renkum is leeg: de plunderaars slaan hun slag. Na de bevrijding is er niets meer over van winkel en woning.

Voor dit verslag van iemand, die het bewust meemaakte, ben ik naar ds. Snoek gegaan. Hoe heeft die periode zijn leven beïnvloed? Hij was toen 24 en ‘t is immers 65 jaar geleden; weet hij het nog wel? Ja, want al spoedig blijkt dat de herinneringen niet zonder emotie worden opgehaald. Het leven van Johan is –zoals zal blijken – een avontuur!

Hij werkt in de textielwinkel van zijn moeder – vader is heel jong gestorven- en gaat omwille van de lieve vrede elke zondag naar kerk. Hij moet van God en kerk niet veel weten. Maar op 23 maart 1941, aan het eind van de kerkdienst, luistert hij naar een herderlijk schrijven van de Synode. In die jaren had die gezag! In die boodschap wordt de vervolging van joodse burgers veroordeeld, publiekelijk! Het maakt op hem een diepe indruk en de herinnering aan dat openlijk protest van de Kerk zal hem bijblijven.

Zijn moeder durft het aan (zomer 1943) een joods jongetje uit Schiebroek te halen. Ook diens ouders duiken onder en alle drie overleven de oorlog. Johan wordt gevraagd bij hulp aan onderduikers. Over die periode wil hij niets vertellen. Veel interessanter is, dat dat protest op 23 maart voor hem een factor is geweest om in de kerk te blijven. In mei 1946 doet hij belijdenis en is sindsdien volwaardig lid van de kerk.

Hij gaat studeren. In 1949 staatsexamen, daarna theologie aan de VU. In 1953 wordt hij in het Groningse dorp Woldendorp bevestigd als predikant. De Schotse kerk vraagt hem om predikant te worden in Israel. In Tiberias is iemand nodig voor o.a. de dialoog. Een periode

van voorbereiding in Schotland volgt en van 1958 – 1969 werkt hij in Israël. Daar eerst drie maanden naar een oelpan (dagschool voor Ivriet), houdt later lezingen in die taal..

Dan wordt er in Israël beweerd dat de kerken zich van 1940-1945 stil hebben gehouden over de vervolging van de Joden. Hij herinnert zich die zondagmorgen in Renkum en gaat op onderzoek uit. Daaraan wordt een groot deel van de beschikbare tijd besteed. In een onlangs door hem geschreven artikel gaat hij uitvoerig in op de houding van de kerken in Europa.

Ongelooflijk, wat een studie!

In 1969 keert hij voor 18 maanden terug naar Nederland om zich voor te bereiden op zijn nieuwe werk bij de Wereldraad van Kerken in Genève. Zijn werk daar is veel omvattend.

Vergaderingen, reizen en besprekingen. In 1975 komt hij met gezin terug in Nederland, is vijf jaar predikant in Oostvoorne en Tinte, daarna pastor in twee Rotterdamse verpleeghuizen tot hij in 1985 met emeritaat gaat..

Inderdaad, een avontuurlijk leven. Naast de positieve ervaring in maart 1941 heeft ook de evacuatie hem doen ervaren wat het is dakloos en berooid te zijn. Dat is ook zijn motivatie zich in te zetten voor een menswaardige behandeling van asielzoekers. De manier van hun huisvesting in uitzetcentrum Zestienhoven is hem een gruwel. Ook kreeg hij in de loop der jaren steeds meer oog voor het conflict tussen Joden en Palestijnen. Zijn hart ligt bij Israël – als volk met een bijzondere opdracht -, maar de situatie van de Palestijnen laat hem niet los! Weer is het onmogelijk om het volledige gesprek weer te geven, noch slaag ik er in om een compleet overzicht te geven van al het praktische en schriftelijke werk dat Johan Snoek als dienaar des Woords in de afgelopen 60 jaar heeft verricht. En hij gaat maar door.

Ik kan het nauwelijks bevatten.

Gijs Roodhorst